

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK

čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska

číslo 2 / 2011 / ročník XXI



STÁLÁ EXPOZICE

- Historie Mariánské Týnice a mariánský kult:
- Nejnovější archeologické nálezy
- Santiniho stavba barokního objektu
- Osudy po zrušení kláštera a obnova a rekonstrukce
- Mariánské poutní místo, sochy, obrazy
- Historický vývoj severního Plzeňska:
- pravěké dějiny - archeologické nálezy
- Národopisná expozice
- lidové zvyky, včelařství, kaple s lidovým umění, interiér venkovského domu - komora a jizba, stodola a zemědělské nářadí
- Slévárna litiny a výrobky plaské železárny z 19. století
- Venkovská kovárna
- Život ve městě - obchod a řemeslnické dílny, domácnost, dobová hospoda (nově od října 2010)
- Gotická kaple
- Galerie světců
- Oratoř
- Umělecké vybavení prostředí společenských elit
- Stará škola (nově od dubna 2011)
- Kostel Zvěstování Panny Marie:
- rekonstruovaná památka vrcholného baroka, obnovená kopule a interiér s freskovou výzdobou
- Patnáct let obnovy Mariánské Týnice (součást vstupní expozice)

VÝSTAVY

JUBILANTI HOLLARU

Výstava členů Sdružení českých umělců grafiků Hollar
7. 6.–24. 7. 2011

DIAMANTOVÁ TĚLA

Výstava Spolku výtvarných umělců Mánes
27. 7.–11. 9. 2011

ŽELEZNIČNÍ A LETECKÉ MODELKY

sdužení modelářů Tachov a Kaznějov
13. 9.–30. 10. 2011

PETR BRANDL - restaurované

obrazy - Zavraždění sv. Václava, Smrt sv. Isidora, Stětí sv. Barbory (kostel Zvěstování P. Marie - časově neomezeno)

DUŠE MÉ KRAJINY/ fotografie

Ludka Bouchnera z Jižního Plzeňska (kostel Zvěstování P. Marie)
28. 6.–31. 7. 2011

DALŠÍ AKCE

6. 8. 2011 od 19 hodin
HRADIŠŤAN A JIŘÍ PAVLICA

11. 9. 2011 od 9 hodin
MARIÁNSKÁ POUŤ s pobožností

ADRESA

Muzeum a galerie severního Plzeňska, Mariánská Týnice čp. 1
331 41 pošta Kralovice
Telefon a fax: 373 396 410
373 397 393
E-mail: info@marianskatynice.cz
www.marianskatynice.cz

Vážení čtenáři

V druhém čtvrtletí roku měla nabídka programu muzea bohatou pestrost kulturních akcí. Z výstav to byla například expozice obrazů a objektů dvou architektů - Vladimíra Heisera a Milošlava Michalce nebo keramických děl žáků a pedagogů Střední školy v Horní Bříze. Řada návštěvníků sice má dobré povědomí o keramické tradici regionu, svěží keramická tvorba studentů nedaleké školy však vyvolávala nadšené překvapení mnohých, že se v tomto oboru lze i dnes na severním Plzeňsku kreativně i řemeslně vzdělávat. Devátý ročník Májového dne uměleckých řemesel a divadla nabídl pestrá vystoupení dětí i mládeže, podobně jako v ročnících předešlých nechyběli ani rytíři se souboji, kejklíři se šprými a dovednostmi, vypravěčka pohádek a rovněž bohatá členitost rozestavěných prodejních stánků na nádvoří areálu s dobrotami, ručními výrobky nebo také s výrobou keramiky, šperků či kovářských artefaktů. Ti, kdo nestačili přijít na jarní oživlou prohlídku nově zrekonstruovaného prohlídkového okruhu muzea, mohli obdivovat proměnu prostoru probošstství ve stylový obchod, kovář-

skou a slévačskou dílnu, dobovou hospodu, archeologické naleziště, kapli, starou školu či měšťanský pokoj. Moderní technika obohacuje prvotní dojem návštěvníků o množství dalších údajů, fotografie a dokumenty.

V dubnu skončila 55. koncertní sezóna, připravená ZUŠ Kralovice.

Vystoupení však pokračují dílčími koncerty (např. Scholou Gregoriana Pragensis nebo Hradišťanem) i o vernisážích výstav. V červnu navštívil Mariánskou Týnici také prezident Václav Klaus. Více informací o jeho cestě přináší dále toto číslo Vlastivědného sborníku. Na dalších stránkách se dočtete také o výstavě grafiků sdružení Hollar, o obnovené bustě Antonína Švehly v Hodyni, opakovaných záměrech vybudovat na Berounce přehradu. Historické reflexe si všímají zápisků Blažeje Buška o způsobu sklizně obilí, archeologického bádání Jana Erazima Vocela a také historie ochotnického divadla v Kozlanech.

Přejeme Vám příjemné letní dny a dobrou pohodu.

Vaše redakce

Upozornění na otevírací hodiny v knihovně

Našim čtenářům připomínáme, že v Muzeu a galerii severního Plzeňska v Mariánské Týnici je pro nejširší veřejnost přístupná knihovna s fondem 10.000 kusů knih, z nichž většina je určena k zapůjčení domů, zbytek k prezenčnímu studiu v muzeu. Třetina svazků je regionálního cha-

rakteru. Knihovna je otevřena v pondělí a středu od 8 do 15 hodin. Pokud chcete mít jistotu, můžete se předem telefonicky objednat na číslech 373 396 410 nebo 373 397 991.

K dispozici je také veřejně přístupný internet.

Prezident Václav Klaus v Mariánské Týnici



Cesta prezidenta Václava Klause s manželkou Livií po severním Plzeňsku ve středu 15. června 2011 měla zastávku i v Mariánské Týnici. Na nádvoří barokního objektu se prezident setkal s občany a pronesl krátký projev. Provázela jej ředitelka muzea PhDr. Irena Bukačová s hejtnanem Plzeňského kraje Milanem Chovancem, biskupem Mons. Františkem Radkovským a starostou Kralovic Ing. Rudolfem Salfickým. Prezident dostal také dárek - ozdobnou vycházkovou hůl, dílo restaurátora Jindřicha Kovaříka.

Prezidenti v Kralovicích

Město Kralovice bylo během 20. století poctěno několika prezidentskými návštěvami. Prezident T. G. Masaryk projížděl městem s malou zastávkou 2. října 1921. Zastavil se zde jen krátce, na jeho počest byla zahrána hymna Kde domov můj a poctu mu vzdali místní hodnostáři v čele se starostou, legionáři a školní mládež. Litoval, že se nemůže zdržet déle. Jeho nástupce Edvard Beneš vedle rodných Kožlan, navštívil také okresní město Kralovice. Jeho poslední, poválečná návštěva se odehrála 18. května 1947. Byla doprovázena vskutku mohutným uvítáním, k němuž se podle kroniky sešlo 20 tisíc občanů. Průběh návštěvy je zachycen i na četných soukromých fotografiích. Z popisu návštěvy prezidenta Beneše dýchá typická dobová atmosféra. "Po proslovu Edvard Beneš prošel kolem čestné roty legionářů a ostatních spolků, podepsal se do pamětních knih kralovických škol a odejel za jásavého volání za dalším cílem své cesty."

Rituály návštěv hlav státu patří k významným symbolickým aktům s bohatou tradicí. Odehrávají se již po desetiletí a snad i staletí v obdobném scénáři s komparesem starostů, představitelů korporací a školních dětí. Nechybí hudba, květiny pro paní prezidentovou, dárky a podpisy do kronik či knih a hlavně projevy. I ty mají svůj typický průběh, děkování, představení místních elit, vtipné postřehy z úst návštěvy, glosující místní zajímavosti a obecné politické dění. Výjimkou z tohoto standardu byla v roce 2000 v létě neformální návštěva Mariánské Týnice prezidenta Václava Havla. Tehdy pobýval v Lánech a v Mariánské Týnici byla pro něj 23. srpna 2000 organizována malá konference společnosti "Pro krajinu". Dokumentace návštěvy Václava Havla je uložena v archivu muzea.

První vskutku „oficiální“ prezidentskou návštěvou Týnice je ovšem letošní krátká návštěva prezidenta Klause a jeho manželky Livie 15. června 2011 v rámci jeho třídeního



Návštěva prezidenta Dr. Edvarda Beneše v Kralovicích 18. května 1947.



*Návštěva prezidenta Václava Havla 23. srpna 2000 (vlevo)
a Václava Klause 15. června 2011 (vpravo) v Mariánské Týnici.*

putování po Plzeňském kraji. Pamětihodná událost byla zaznamenána fotografiemi, videozáznamy i kronikářskými zápisy. Prezidentský pár v doprovodu hejtmana Plzeňského kraje a jeho manželky přijel do Mariánské Týnice z Manětína a na zdejší pobyt měl vyměřenou jednu hodinu, v níž zvládl přivítání starostou Rudolfem Salfickým, plzeňským biskupem Mons. Františkem Radkovským, vyslechl vlasteneckou píseň „Čechy krásné, Čechy mé“ v podání krojovaných děvčat, jimž figurální doprovod tvořili pracovníci muzea v legionářském, sokolském a skautském oděvu. Na tribuně na nádvoří v Týnici pobesedoval s občany, ochutnal místní škvarkové placky i štrúdl, prohlédl si obnovený kostel s obrazy Petra Brandla a sousoším Lidických dětí od kralovické rodačky Marie Uchytílové. Biskup Radkovský mu představil i "zázračné" sousoší Zvěstování Panny Marie Týnecké. V kostele se podepsal prezidentský pár do pamět-

ních knih, připil si portským, oblíbenou značkou paní Livie, a odejel směrem k Berounce na Darovanský přívoz. Prezident ocenil obnovu památkového areálu, s jejíž historií se mohl seznámit v týneckém kostele na dokumentačně zajímavé výstavě, která představila rozkvět, pád i obnovu tohoto kdysi známého poutního místa.

Prezidentská návštěva se odehrála v příhodný čas - Mariánská Týnice slaví letos v létě 300. výročí od položení základního kamene ke kostelu. To se událo v červenci za přítomnosti opata Tyttla, který týž den 7. 7. ještě položil základní kámen k plaskému konventu. Obojí pro klášter navrhl Jan Blažej Santini. Některá data jako by měla stále magickou sílu a dávají vznikat pozoruhodným historickým událostem. Letošní prezidentská návštěva k nim nepochybně patří.

Irena Bukačová

Výstava děl Sdružení českých umělců grafiků Hollar

Letošní výstava jubilatů Hollaru, uvedená v Muzeu a galerii severního Plzeňska v Mariánské Týnici ve dnech 7. 6.–24. 7. 2011, se premiérově vždy koná v lednu příslušného roku v Galerii Hollar na Smetanově nábřeží v Praze. Letos tomu bylo již po patnácté. Díky dobré spolupráci se Sdružením českých umělců grafiků Hollar se proto Jubilanti představili také v muzeu v Mariánské Týnici. V posledním dekádě se tak stalo již podruhé. V minulosti zde byl mimo jiné představen výběr grafických děl z majetku Nadace Hollar, návštěvnické přízni se těšily autorské výstavy díla Bohuslava Reynka, Adolfa Borna, Hany Storchové nebo v loňském roce Oldřicha Kulhánka.

Existencialismus, nitěrná zákoutí, osobité interpretace historických událostí, reakce na epochy z dějin umění, zátiší, krajiny, příběhy z cest nebo obrazy vytvořené jen tak pro radost vlastní i druhých se prolínají rozměrnými i komornými grafickými listy. Jejich tvůrci pracovali prostřednictvím leptu, mezzotinty, akvatinty, litografie



Jiří Anderle: Dáma ve žlutém, 1976–78, suchá jehla.



Instalace výstavy v refektáři muzea.

nebo kombinováním několika technik. Vystavená díla umožňují nahlédnout do světa s nezaměnitelným rukopisem svých tvůrců. Každý z vystavujících: Jiří Anderle, Tomáš Bím, Jan Blaha, Jana Budíková, Hana Čápková, Martin Durynek, Milan Erazim, Karol Felix, Eva Hašková, Anna Kunová, Eva Natus - Šalamounová, Antonín Odehnal, Jiří Socanský, Hana Storchová, Naděžda Synecká, Kateřina Vítečková a Karel Vysušil slaví letos životní jubileum. Ti nejmladší dosáhli věku padesáti let, nejstarší jsou již pětáosmdesátníci.

Současná expozice představuje 66

grafických děl a 10 bibliofilů také s originálními grafikami.

Sdružení českých umělců grafiků Hollar bylo založeno v roce 1917. První členská výstava se konala v roce 1918, od roku 1923 byl vydáván sborník Hollar, dále grafické listy, alba, soupisy prací členů. Programem spolku byla technická dokonalost grafické práce a navázání na tradice 19. století. Od roku 1956 sdružení fungovalo jako skupina Hollar při SČVU, orientovaná na průbojnější experimentální směry a propagaci české grafické tvorby v zahraničí. Spolek přerušil nedobrovolně činnost roku 1972 v období normalizace. Po roce 1989 byl spolek obnoven, vrácena byla i gale-

rie HOLLAR. Dnes má SČUG HOLLAR celkem 161 členů, z toho 135 grafiků, 11 teoretiků umění a 15 tiskařů a činovníků. Spolková galerie HOLLAR v Praze představuje díla svých členů na pravidelných výstavách jednotlivců i kolektivů. V depozitáři galerie je k dispozici bohatý výběr současné grafické tvorby.

Výstavu v Mariánské Týnici bylo možné realizovat díky dlouhodobé a přátelské spolupráci se Spolkem českých grafiků umělců Hollar, mj. s JUDr. Josefem Lhotou, Ing. Vlastimilem Petrovským a Alešem Nevečeřalem.

Václav Podestát

Obnovení pomníku Antonína Švehly v Hodyni

V sobotu 2. července 2011 byl v Hodyni odhalen pomník československého agrárního politika Antonína Švehly (1873–1933), hostivařského rodáka a velkostatkáře. Švehla byl tvůrcem ústavy a pozemkové reformy, předseda tří československých vlád. Na venkově byl oblíbeným agrárním politikem, což vyjádřili obyvatelé Hodyně na Kralovicku již dva roky po Švehlově smrti zřízením jeho pomníku, na severním Píseňsku jediným svého druhu.

Pomník původně stál na návsi v místech dnešní autobusové zastávky, kde byl odhalen 29. června 1935 při slavnosti pořádané zemědělskými spolky a sdruženími pod patronátem a záštitou Říšské jednoty republikánského dorostu. Podle pozvánky na slavnost měl slavnostní projev přednést poslanec Rudolf Beran. Pomník

tvořila bronzová busta v nadživotní velikosti od akad. sochaře Jiřího Jošky z Prahy a žulový podstavec, na kterém byl nápis: „Ant. Švehla, Práce - půda - chléb - mír“. Byl zhotoven pod dohledem manželky ministra vnitra paní Heleny Černé - Švehlové a předsedy kulturní komise ŘJRD PhDr. Brousila. Na počátku okupace Československa Německem v roce 1939 byla busta z pomníku sejmuta a ukryta v usedlosti „u Havlíků“. Po skončení války již ale na podstavec nebyla vrácena a ten byl navíc po komunistickém převratu v roce 1948 také odstraněn, jeho spodní části vyvezeny za obec „do jámy“. Stéla s nápisem zůstala položená na návsi.

Takto rozložený pomník přežíval v Hodyni až do roku 2009, kdy se z iniciativy místních občanů započalo s jeho obnovou, zaštitěnou městem



Slavnostní odhalení pomníku Antonína Švehly v Hodyni dne 2. 7. 2011.

Kožlany. Kamenické práce na restaurování pomníku provedla dílna Bartoloměje Šterby, bronzovou bustu restaurovala akademická sochařka MgA. Helena Štěrbová.

Pomník byl v roce 2011 osazen zpět na hodyňskou návěs, před bývalou školou. Tvoří jej tři části žulového podstavce v podobě kruhových výsečí s nápisy: "PŮDA // CHLÉB"; "PRÁČE" a "MÍR" a mezi nimi je vysypána

kamenná dř. Výseče přiléhají k nízkému žulovému válci o výšce 40 cm a průměru 98 cm a na něm se zvedá hranolová stéla o rozměrech 188 x 50 x 27 cm opatřená nápisem: „ANT. // ŠVEHLA“. Pomník vrcholí bronzovou bustou o rozměrech 60 x 49 x 29 cm představující realistický portrét státníka.

Slavnostního odhalení Švehlova pomníku organizovaného městem



Kožlany ve spolupráci s hodyňskými občany se vedle starosty Kožlan Vladimíra Příbyla zúčastnili předseda Společnosti Antonína Švehly Pavel Černý, poslanec Evropského parlamentu za ODS Hynek Fajmon, poslanec parlamentu ČR za ODS VI. Vilímec, zástupce Sokola a ředitelka Muzea a galerie severního Plzeňska Irena Bukačová. Na začátku slavnosti zazněla česká hymna v podání pěveckého souboru Václav z Čisté,

poté promluvil starosta Kožlan, který shrnul historii a peripetie událostí kolem pomníku. O životě Antonína Švehly velmi obšírně pohovořil předseda Společnosti Antonína Švehly a po něm vystoupil s emotivním projevem zástupce Sokola a dále oba poslanci. Po skončení projevů byl pomník starostou Kožlan a předsedou společnosti Antonína Švehly slavnostně odhalen. *Jiří Fák*

Sto let od záměru vybudovat na Berounce přehradu

V letošním roce uplyne 100 let od záměru vybudovat na řece Mži-Berounce přehradu. Jedním z důvodů byly povodně, které jsou nedílnou součástí života řeky a obyvatel žijících v okolí toku. Jmenujme alespoň

ty největší z roku 1675, 1784, 1872, 1890 a i tu poslední z roku 2002. Dalším důvodem bylo i využití energetické, dopravní a zemědělské. Zájem o úpravu toku měla i města Plzeň, Beroun a Praha. V roce 1911 bylo



Řeka Berounka, vinoucí se údolím pod hradem Krašov.



V bezprostřední blízkosti Berounky často hnízdí i labuť.

zahájeno zpracování studie, kterou zadala Obchodní a živnostenská komora v Praze. Studie předpokládala založit přehradní těleso u Čertovy skály na 70,5 říčním kilometru a u Nezabudic vybudovat vyrovnávací nádrž. Po kladném posouzení komorou byly zadány geologické, hydrologické a geodetické průzkumy. V roce 1914 bylo rozhodnuto, že přehrada bude u Křivoklátu na 63,2 říčním kilometru. Počítalo se též s úpravou toků Třemošenky a Střely. Hladina přehrady měla sahát až k Plzni a vše bylo v té době připraveno k realizaci. Přišla však 1. světová válka a veškeré práce byly zastaveny. Znovu se uvažovalo o výstavbě přehrady ve 40. letech a navíc měl být vybudován průplav mezi Plzní a Řeznem. 2. světová válka však tyto záměry opět přerušila.

Na tento projekt se nezapomnělo ani po válce. Již od 50. let se studie novelizovala a převažovat začal hlavní cíl - výstavba dopravní cesty pro atomový program Škody Plzeň. Se stoupající spotřebou elektřiny se dalším důvo-

dem stalo energetické využití přehrady. Při všech jednáních a studiích se však zapomělo na ochranu unikátní přírody v okolí řeky Berounky. Pod tlakem laické i odborné veřejnosti, která upozorňovala na unikátní přírodní potenciál v okolí řeky, byla stavba vodního díla Křivoklát v 80. letech pozastavena. Nedošlo tak k zániku biosférické rezervace v CHKO Křivoklátsko, která je zařazena do seznamu UNESCO, ani k zániku části CHKO Český kras. Pro vodáky a turisty tak zůstaly zachovány nejhezčí partie řeky a z toku se nestala retenční nádrž odpadů. Na Berounce se nezrušily ani poslední romantické přívozy a řeka i nadále slouží k rekreaci, turistice a v neposlední řadě k vědeckému poznávání přírody. Pokračující devastace životního prostředí ukazuje, jak moudré bylo toto rozhodnutí, které nám zachovalo řeku v její téměř původní podobě.

Miroslav Hurt

Když se na polích začalo žít obilí, měl hospodář již připravené srpy, brousky, toulce a kosy, aby ženci vycházeli první na pole. Jako první se žalo žito. Na pole se přinesla voda ve vědru, které bývalo na holi a nádoba na brousky. Brousek se před použitím namáčel do vody. Nejprve hospodář na poli poklekl a pomodlil se: „Pomodleme se, aby nás Pán Bůh chránil od všeho úrazu přes celé žně“. Dál ještě pětkrát "Otčenáš" a pětkrát "Zdravas". Všichni se s ním v kleče pomodlili a on řekl: „Tak začneme s Pánem Bohem“. Nažnul dvě první hrstě a položil je křížem na ouvat (začátek pole).

Děvečka, která dovedla nejrychleji žít byla „krajníkem“ (předačkou). Žala srpem napřed a ostatní za ní řadou. Musela si dobře pole vyměřit, aby nebyly dlouhé „přížinky“. To by se potom ženci unavili. Každý žnec měl svůj záhon a rozhor, který musel zabrat. Záleželo hlavně na tom, jak dovedl žnec prsty levé ruky posekané obilí pobírat, aby pobral co nejvíce a nemusel malé hrstky stále pokládat, to jej zdržovalo. Pobíral několikrát, aby hrst byla větší. Na poli nesměl zůstat žádný klásek, aby se za sebou nenechávalo „steliště“. Mladší ženci a žnečky - začátečníci - bývali roztroušeni mezi staršími, zručnějšími, aby jim mohli pomáhat. Starší a zkušenější žnec začátečníkovi část záhonu požil, aby nezůstával pozadu. Požaté žito se vázalo do snopů a stavělo se do hromádek, nebo do mandelů. Strniště mezi hromádkami se pohrabovalo hráběmi, neboť pohrabá-

če tzv. „bejky“ se ještě neznaly. Když bylo sklizeno žito začaly se sekát ječmeny, potom pšenice a ovsy. Naposledy se nechávala lukovina. Sekala se travními kosami na víchy.

Část ječmene se po svezení ihned mlátívala, aby byla mouka na lívance. Říkávalo se: „Na svatého Vavřínce musí mít ženci z nové mouky lívance“.

Nejpilněji bývalo při žních „pšeničných“. Pšenice se požala, sebrala, svázala povříslý do snopů a postavila do mandelů po patnácti snopech. Spodní snopy ležely klasy na zemi, proto nesměly dlouho zůstat ležet, aby pšenice nevzrostla. Hospodář se snažil ji co nejdříve z pole odvézt. Když snopy zmokly museli se rozložit po poli aby proschly, potom se odvezly do stodoly. Při trvalých deštích pšenice vzrostla („byla jako kožich urostlá“) a začala se kazit.

Ovsy zůstávaly ležet na hrstech, aby „odležely“ a vypařily se. Když bylo příznivé počasí byly ovsy do týdne sebrány. Při nepřízni se musely několikrát obracet, pak teprve sbírat. Když byla nouze o krmivo, přinášely se během žní jeden až dva snopy ovsa, které podruh rozřezal pro koně nebo voly.

Ženci, když dožali svůj rádek a vrace-li se k začátku, naostřili srpy a kosy. Proto stálo v konci, kde začínali "přížinky" vědro s vodou a v něm brousky. Předačka měla za úkol jej vždy přenést k novému řadu, který se začal žít.

Svačina při práci bývala nutná, poně-

vadž ženci byli od rána vyhladovělí. Dopoledne byla svačina v 10 hodin, odpoledne v 5 hodin a přinášela ji na pole selka. Obvyčejně to byl rozdělaný tvaroh s mlékem, nebo smetanou a chléb. Tvaroh se nosil v hrnci (svačičnáku) a chléb v košíčku. Odpoledne bývaly k svačině obvyčejně buchty od oběda nebo opět tvaroh a chléb. Někdy připravila selka tzv. „muziku“, tj. vařené sušené ovoce (jablka, hrušky a švestky dohromady), aby se ženci mohli kdykoliv občerstvit za velkého vedra. K pití bývala voda ze studánky nebo ze studny.

Když šli ženci naposled dožit poslední obilí, připravil obvyčejně orač nějakou ohoblovanou tyč, kterou vzal s sebou na pole. Bylo to znamení „dožinek“ (obžinek). Všichni šli na poslední žatvu vesele, zpívalo se. Když bylo poslední obilí dožato, všichni hlasitě zajásali. Orač přichystal prapor - na připravenou tyč přivázal buď červený šátek, nebo nějakou zástěru, vrchol ozdobil kyticí, kterou zatím dívky uchystali z obilí a polního kvítí. Za veselého zpěvu a výskotu se potom ubírali z pole domů. Děvečka „předačka“ upletla v posledním týdnu před dožínkami věnec pro hospodáře, kde bylo vpleteny všechny druhy

klasů. Poslední den již selka na pole nechodila a připravovala lepší jídlo na obžinky. Uvařila lepší polévku "strouhanku", dobrou kaši a usmažila koblihy, nebo upekla lívance a k nim švestkovou omáčku. Hospodář připravil pivo, aby se ta „žňová dřin“ trochu zapila.

Děvečka, která byla o žních předačkou, přinesla hospodáři na talíři věnec, postavila jej na stůl před něho a říkala: „Tady Vám hospodáři a hospodyně přináším věnec, který Vám posílá svatý Vavřinec. Tak jako jsme to my ve zdraví sežili, abyste to Vy s Vaší manželkou i dítkami ve zdraví a spokojenosti také užili!“

Hospodář všem poděkoval a dal děvečce 1 zlatku za věnec. To bývalo zvykem již odedávna, Potom byla večeře, po níž všichni poseděli a pobavili se zpěvem a žerty. Hospodář nechal přinést několik džbánů piva, aby se všichni podle chuti napili. Dožínkami doba žní končila.

*Jana Dienstpíerová
upravila podle zápisků Blažeje Buška,
které jsou uloženy v národopisném
oddělení ZČM v Plzni, podle vyprávění
Anny Buškové z roku 1934 „Jak
probíhaly žně před 100 lety“.*

Počátky archeologického bádání na severním Plzeňsku II

dokončení z minulého čísla

Přesto ani Jan Erazim Vocel se nevyvaroval omylů a přehmatů, zejména v líčení mladších dějin. Období středověku chápal (zcela v duchu dobového citění) jako nesmiřitelný spor germánského a slovanského živlu. Je

však třeba objektivně poznamenat, že od tohoto přístupu se středoevropská archeologie zcela oprostila až po druhou světovou válku, tedy téměř po stu letech. Tam, kde se nedostávalo archeologických nálezů, si vypomáhal

romantickými představami či národopisnými paralelami, hojně čerpal ze spisů antických autorů. Patrná je také závislost na pevné víře v pravost rukopisů Královédvorského a Zelenuhorského. Vocel se také jako jeden z prvních evropských, ba i světových vědců pokoušel o aplikování přírodovědných metod v archeologii. Například prováděl chemické rozborů bronzů a sledoval, zda se jejich složení mění v závislosti na čase nebo jednotlivých kulturách. Jeho autorita, která daleko přesahovala rámec jeho oboru, vyústila ve zřízení stolice archeologie na Karlově univerzitě. On sám se stal jejím prvním profesorem. Po jeho smrti se však nenašel adekvátní nástupce a stolice zůstala dlouhou dobu neobsazena.

Vocel mohl pracovat pouze se staršími nálezy, sám, jak již bylo řečeno, vlastní terénní výzkum neprováděl. Přesto je jeho práce - po Kalinových Pohanských obětištích - téměř úplným přehledem pravěkých památek. Význam tohoto díla pro českou archeologii je natolik zásadní, že stojí za to, abychom se u jeho obsahu zdrželi podrobněji.

Doba kamenná je zastoupena pouze několika ojedinělými broušenými nástroji a několika keramickými nádobkami, s jejichž původem ani přesným datováním si však Vocel zjevně nevěděl rady. Ze západních Čech nezmiňuje žádný nález; první předměty z tohoto období tu byly nalezeny až o několik desetiletí později.

Největší Vocelovou zálibou však byly bronzky. Samotné době bronzové věnuje sedm kapitol, přičemž bronzové nálezy zde zabírají nejvíce místa.

Zde se již dozvídáme i o prvních předmětech, které pocházejí z našeho region. Prvním známým nálezem je soubor bronzových předmětů, objevených v roce 1855 ve skalní rozsedlině ve Vlkyši u Heřmanovi Hutí. Soubor obsahoval dva pálstavy (sekerky), zlomek srpů, úzké dláto, náušnice s modrým kaménkem, množství drobných drátěných kotoučků, čtyři malé a několik větších kruhů. Jeden bronzový kruh byl darován do sbírek Musea království Českého, ostatní předměty se poděly neznámo kam. Další místo, ze kterého prý pochází velké množství rozličných nálezů, se nachází nedaleko Podmokel u Zvíkovce. Odtud pocházela řada bronzových i kostěných artefaktů, např. kruhy, hroty šípů, závitky, jehlice a spony nebo skleněné korálky. Bližší informace o nálezových okolnostech neposkytuje, zdá se však, že se zde archeologické nálezy nacházely opakovaně při různých příležitostech. I další četné objevy pocházejí z údolí řeky Berounky. V prostoru mezi Břasy, Vranovicemi a Kříšemi bylo zjištěno několik rozsáhlých mohylníků. Na vrchu Babka, který „byl před lety mohylami přímo poset“, prokopali František Petera několik mohyl, které obsahovaly kamenné jádro, několik keramických nádob, jantarové korálky a množství bronzových a železných předmětů.

Velmi přesné jsou i postřehy o podobě a vnitřní konstrukci mohyl: „Jsouť tyto mohyly z kamení složeny, tak sice, že nejdolejší vrstva kamenů největší kruh tvoří a následující kruhové čím výše tím více se úží, až pak na samém vrchu kuželovitá stavba jedi-

ným velkým kamenem se uzavírá.“ Zvláštní pozornost je věnována hradištím, které Vocel spojuje především s Kelty. Z blízkých lokalit je to především vrch Žďár u Rokycan, Bukovec nedaleko Plzně se spečenými valy a Hradiště u Březiny, které kontrolovalo rozsáhlé území na obou stranách řeky Berounky. Na opačné straně okresu, nad řekou Střelou, popsal hradiště Vladař se zbytky „kyklopských ohrad“ a zbytky opevnění z doby třicetileté války.

Zvláštním druhem památek byly megalitické památky, známé především z Anglie a Francie. V Čechách se k megalitickým památkám řadily nejrozličnější objekty, většinou však přírodního původu. Sem patří například skály s prohlubněmi ve Vysoké Libyni u Kralovic. Podle tehdejšího názoru se jednalo o pohanské svatyně a místa, kde docházelo k rituálnímu usmrcování a obřadnímu pálení zvířecích obětí. U Krt nedaleko Jesenice se nacházel viklan, který „jsouc na podvalu skalnatém tak položen, že prý jednou rukou sem tam točiti se dá“. U podobných kamenů si však Vocel nebyl zcela jistý, zda se jedná o přírodní zajímavost, nebo o dílo lidských rukou.

Více než dvě třetiny Pravěku země české jsou věnovány podrobnému líčení slovanských dějin. Zde hojně čerpá ze Šafaříkových Slovanských starožitností a z dobových pramenů, zejména Kosmovy kroniky. Zajímavým pokusem bylo datování osídlení pomocí rozboru místních jmen. Vocel předpokládal, že jména vesnic končící na -ci (-ce) jsou odvozeny od jména staročeských rodů, pocházejících

zřejmě z 10. století, jako třeba Chotěšovic, Mladotici nebo Nečtiny. Na jistější půdu se Vocel dostává tehdy, když obrací pozornost opět k archeologickým památkám. Nejvýznamnějším pramenem jsou pro něj hroby, které se však na celém Plzeňsku nevyskytují a samozřejmě hradiště. Na severním Plzeňsku vzbudilo jeho pozornost pouze hradiště v Plané, které popisuje takto:

„Dále k západu v okrese Plzeňském vypíná se na žulové skále na břehu Mže u vsi Plané znamenité hradiště, „starým zámekem“ nazvané. Ostroh jest tu třemi řady náspů přepažen, jichžto první 100 sáhů zdělí a 1,1 sáhu zvýší, druhý 53 sáhů délky a 9' výšky, třetí pak jen asi 6 sáhů délky, 3 sáhy výšky čítá; v hradišti viděti jest množství rozmetaného kamení, pročež lze se domnívati, že zde i za pozdější doby pevný hrad stál“. Zdálo by se, že Jan Erazim Vocel úspěšně završil svou odbornou kariéru - položil základy vědecké archeologie, stal se prvním profesorem na Karlově univerzitě a sepsal syntézu českého pravěku, která byla vysoko hodnocena doma i v zahraničí a ovlivnila další bádání na další půlstoletí. Lidské osudy jsou však komplikované i ten Vocelův není výjimkou. Vocelovým snem bylo totiž podrobné vylíčení křesťanské archeologie, tedy uměleckých dějin středověku. Jako systematický vědec však ke zvolenému tématu přikročil zodpovědně; považoval za nutné nejprve zpracovat nejstarší dějiny. To, co se nám dnes zdá vrcholem, byl pro něj pouze první krok. Dílo, na které se nejvíce těšil, již sepsat nestačil. Zbylo po něm pouze

několik přípravných studií a dosud nezpracovaná pozůstalost s množstvím vynikajících kreseb architektury

a dalších uměleckých památek.
Martin Čechura



Hrob J. E. Vocela na Olšanských hřbitovech v Praze.

Jan Erazim Vocel /původně Wocel, ale ve studentském věku si jméno počeštil/ (1802–1871) byl český básník, ale také autor romantických historických povídek, zakladatel české archeologie, kulturní historik a národní buditel. Jeho zálibou bylo malování památek a krajin, stejně tak jako dobových artefaktů, což později bohatě využil při ilustrování svých archeologických pojednání. Byl také členem mnoha vědeckých ústavů: v Leidenu, Kodani, Krakově, Petrohradu, Moskvě, Vídni, Štýrském Hradci či Záhřebu. Zemřel v Praze v roce 1871 na zápal plic ve věku nedožitých 68 let.

Jan Erazim Wocel **Meč a kalich**

Národ slávau otců nesvěcený,
bez paměti dějů vlasti swé,
z života knih list je vytržený,
oběť podlá wůle wětrowé;

Wětew oderwaná z lidstva sadu,
bez owocem, nepoznawši kwět;
zbořený slaup neznámého hradu,
ježž otáčí chwoje spadlá sněť;

Z pauta lásky srdce wylaučené,
wlnami blaudíce lodice,
ke skále již dívá bauře žene
bez wesla a wětrné kotwice!

Běda tomu, kdo takowé lodi
swěruje swých drahých pokladů!
bídnejší wšak, kdo, co swět neplodí,
nebes dar - dal lodi w zástawu.

Nebes dar! Tu láska k nebi, k vlasti,
k trůnu! - Bauř rozwírá křídla swá:
koráb bez kotwe, hle! do propasti
wěrnost, lásku, wíru pochová.

(úvod z básně, vydané v Praze roku 1843)

Vědecký zájem o dějiny středověku, archeologii a historismus se u J. E. Vocela odráží i v jeho literární tvorbě, z níž k nejvýznamnější patří *Poslední Oorbit a Přemyslovci*. Vocel byl též jako první jmenován v roce 1850 mimořádným profesorem archeologie a dějin umění na pražské universitě.

Po první světové válce roku 1923 byla sehraána v hostinci „U Majerů“ společně s Tělocvičnou jednotou Sokol, DTJ a s dělnickým osvětovým spolkem „Pokrok“ zpěvohra „Dědečkovy housle“. Událost, která se skutečně na kožlanském Cukrově mlýně stala a byla kožlanskými ochotníky zdramatizována a uvedena na scénu. Děj se odehrává ve mlýně, kde se Hanička, jediná dcera mlynáře zamiluje do Jeníka, chudého pomocného učitele, který nemá nic než housle po dědečkovi a mlynář všemožně této lásce brání. Hlavní roli Haničky hrála (paní učitelová Skalická), Jeníka (Jaroslav Hoffman), mlynáře a sekyrníka (Antonín Hoffnam), Hubáčka (Odřich Hoffman), učitele (Ladislav Klaus), paní učitelku (Anna Hoffmanová matka Blaženy Hurtojc z čp. 27) a krčmáře (Eman Hoffman). Hru o třech jednání režíroval František Novák a hudební doprovod řídil kapitán v. v. Plutarch Jirousek. Dědeček Hoffmanů (1853) znal Haničku ještě jako ministrant, když chodila do kostela v kroji. Hra měla velký úspěch a musela být ještě opakována. Čistý zisk ze vstupného byl věnován na vybudování pomníku padlým v 1. světové válce.

Roku 1933 se spolek „Pokrok“ zapisuje ještě jednou do historie ochotnického divadla v Kožlanech nastudováním úspěšné hry „Maryša“ od bratří Mrštíků, která se hrála ještě na sále „U Majerů“, přestože v té době byla sokolovna již dokončena. Hra byla sehraána v obsazení: Maryša (paní

Kovářová), Francek (František Novák ml.), mlynář Vávra (František Cédli), Lízal (František Novák st.), Lízalka (paní Burešová), strýc Strouhal (Adolf Střela), Strouhalka (paní učitelová Skalická), Horačka matka Francka (paní Nováková), Rozárka (sl. Korbová), policajt (Josef Jindra), hostinský (Jindřich Kvítek), jeho žena (sl. Františka Jindrová). Divadelní hra „Maryša“ měla mimořádný úspěch a musela být ještě opakována.

Výstavba sokolovny v Kožlanech (1929–30) se stává mezníkem v kulturním životě kožlanských občanů a všech společenských institucí, které se soustřeďují kolem moderního sálu s veškerým příslušenstvím jak pro potřebu tělovýchovy, kultury, divadla a společenského života vůbec. Hospodské sály, které byly lidem do té doby tak blízké, jsou využívány jen sporadicky tam, kde je dávana přednost bezprostřednímu styku s divákem, při dětských představeních loutkového divadla vlastní produkce nebo Matěje Kopeckého, který k nám často zajížděl, nebo vystoupení různých kouzelníků, ale i k oslavě Silvestrů a Masopustů. A sál „U Majerů“, kde se od nepaměti scházeli lidé většinou profesně stejného založení (hrnčíři, ševci, tkalci apod.) je ještě dlouho domovem Dělnické tělocvičné jednoty a osvětového ochotnického spolku „Pokrok“.

Dramatický odbor při Tělovýchovné jednotě Sokol v Kožlanech využívá plně nových možností sokolovny, pře-

stože k jejímu slavnostnímu otevření (13. 7. 1930) nevedl žádnou divadelní hru, ale byl promítnut velkofilm „Plukovník Švec“ ze života čs. legionářů v Rusku, kdy nově ustavený biografický odbor Sokola v Kožlanech již promítá na 50–70 filmových představení ročně, Přesto však tradice ochotnického divadle v Kožlanech nezániká. Divadla se ujímá nově příchozí mladý lékař MUDr. Karel Syrový, který přichází do Kožlan na konkurz z dětské nemocnice v Brně. Staví si v parkové části za sokolovnou vilu (dnešní zdravotní středisko) a vstupuje se svoji manželkou Věrou do společenského a veřejného života v Kožlanech. Dr. Syrový se stává členem Sokola a ručí svým majetkem, jako ostatní čelní funkcionáři, za dluh (200.000 Kč) na sokolovně. Ujímá se režie v dramatickém odboru Sokola a nacvičuje se svoji manželkou poměrně náročné divadelní hry.

Bylo to v době, kdy jsme si byli všichni bratři a sestry, kdy sokoloval celý národ. Pochodovali jsme stále s hudbou při různých oslavách s heslem „V zdravém těle zdravý duch“. Prapory, kokardy, jásot. Byl to zlatý věk první republiky. Jenom živnostníci bručeli, že musí platit ještě větší daně než za rakouského mocnářství.

S novou sokolovnou získává dramatický odbor krásné prostorné 11metrů široké a 5 metrů hluboké jeviště s kompletní jevištní technikou a s tím související 16,5 metrů dlouhý a 12 metrů široký sál s příslušenstvím. Jako příslušenství měla sokolovna ještě sborovnu s velkou knihovnou, která měla již v počátku přes čtyři sta knih, 125 naučných, 7 tělocvičných

a 220 divadelních, sociální zařízení, šatny, výčep, prostory pro nářadí, promítací kabinu, galerii a v přízemí velkou kuchyň s jídelnou a byt pro sokolníka (správce budovy). Sokolovna poskytovala opravdu ideální podmínky pro jakoukoliv činnost tělovýchovnou i kulturní.

Dramatický odbor Sokola se v té době rozšiřuje a během let vyrůstá v ochotnickém spolku několik vynikajících herců a hereček, mezi které patří nedostižný komediální herec Adolf Perk, bývalý holič, vlásenkář, maskér a příležitostný herec Městského divadla v Plzni, herec s baletními vlohami, ale poněkud s absencí mužnosti. Adolf Perk byl svým projevem a okamžitou reakcí na danou skutečnost nedostižným partnerem, jak na prknech divadla, tak v civilním životě, kterému byla na jevišti partnerkou často komediální herečka Jindřiška Skalická. Mezi komické herce však patřil i Karel Vondrášek a v civilu nenápadný Adolf Vajs, od kterého by to nikdo neočekával. Mimo herce byl Adolf Perk věrným dlouholetým pomocníkem a „pobočníkem“ Dr. Syrového a jeho rodiny.

Mezi nedostižné herce vážných a dramatických rolí patřil bezesporu pan František Céděl, který kratší dobu působil také v kočovné divadelní společnosti. Jeho doménou byly role vrchnosti, hrabat a knížat, kde jeho vystupování bylo nezapomenutelné. Hlas, chůze a pózy nemusel hrát, protože mu byly vlastní. Proslýchalo se mezi lidmi, že má krev a geny petrohradského pána. Proto byl František Céděl v ochotnickém divadle v Kožlanech jako jeden z mála „Pan herec“.

Do hlavních a mileneckých rolí se obsazoval sám idol kožlanských žen Dr. Syrový, kterému mezi sebou mladší ženy v Kožlanech říkali familiárně „náš Kája“.

Po dostavbě sokolovny a velkém zadlužení dává Sokol přednost před divadlem více výdělečným tanečním zábavám a sehrává v roce 1931 pouze dvě divadelní představení a to ještě v přírodě, dále dětskou tělocvičnou akademii a taneční kurs pro dospívající mládež. Ale již v příštím roce nacvičuje dramatický odbor divadelní hru „Děvče pod Čerchovem“ a velkolepou výpravnou hru „Lucerna“. Stěžejní dílo Aloise Jiráska, kde spisovatel líčí dobu kdy vrchnost byla ještě neomezeným pánem svého lidu, kterému upírala poslední zbytky práv. Kdy kněžna přijíždí na svoje panství a dovídá se o zpupném mlynáři, který není povinen robotou a nenávidí tyranskou vrchnost a odmítá účast na uvítání kněžny a brání v tom i své schovance Haničce. Kněžna se vyptává na mlynáře a chce vidět opravdu svobodného a pevného člověka bez ohnuté šíje, který má k vrchnosti jen jednu povinnost a to posvětit lucernou vrchnosti kdykoliv jde do lesa na zámeček. Vydává se do mlýna, aby zlomila jeho odpor a žádá aby dostal své povinnosti. Mlynář se podává, přináší lucernu, usedají s kněžnou pod památnou lípu a v mladých srdcích se pomalu ztrácí vzájemný odpor a probouzí se láska, kterou mlynář pak kněžna vyzná na zámečku. Mlynář podléhá citům, které ještě nikdy nepoznal, avšak po zprávě, že vrchní rozkázal porazit památnou lípu vzpomíná se ze svého oblouzně-

ní a hrdinně lípu brání. Kněžna podléhá také citu prostých lidí, zachraňuje lípu a rozbíjí lucernu jako poslední povinnost mlynáře k vrchnosti. Uvedená „Lucerna“ byla krásnou pohádkou, kde vynikala čarokrásná postava, krása a moudrost kněžny v nezapomenutelném podání Stázy Knapové a všech účinkujících. Tato hra dosáhla vrcholu kožlanského ochotnického divadla.

V roce 1933 nacvičuje divadelní odbor hry „Sestřičky u sv. Panny Kláry“, „Zavádilka vdává dceru“ a „Na lavici obžalovaných“. A v roce 1934, jubilejním roce 25. výročí založení Sokola v Kožlanech odhaluje Sokol v předzahradce sokolovny pomník zakladateli Sokola Dr. Miloslavu Tyršovi a sehrává divadelní hru „Arcikněz“. V příštím roce pak divadelní hry „Slepý ženich“, „S troškou do mlýna“, „Rezin-ka pluku“ a další dvě hry. Avšak v roce 1936 sehrává dramatický odbor již jedenáct divadelních her včetně opakovaných a to „Klášteř šedých sester“, „Madlenka z kovárně“, kterou nastudoval a režii měl Jaroslav Lajpert. Dále „Srdíčko z lásky“, „Lidé na kře“ a první operetu „Na tý louce zelený“. Za řízení hudebního doprovodu učitele Josefa Kohouta a hudebníků Rudolfa Kauče, poštmistra Karla Duška, Štěpána Mudry a učitelky sl. Vilemíny Ježkové, Jaroslava Švarce, Václava Končelíka a pana Svobody z Plzně.

V roce 1937 sehrává dramatický odbor Sokola pod vedením režiséra Dr. Syrového pět her a to „Na závětrí pod Šumavou“, „Gazdina roba“, „Dáma s kameliemi“, „Taneček panny Mariánky“ a „Zuzana hraje vabank“. Odbor Ochrany matek a dětí pak hru „Malý



Opereta „U veselého kamzíka“ uvedená v roce 1946.

lord“, kde prvně v dětské roli vystupuje dcera Dr. Syrového Danica Syrová. V pohnuté době roku 1938 pak tři divadelní hry „Michael“, „Lidé v zeleném“ a opereta „Brandejští dragouni“, kdy 21. května 1938 během představení byla vyhlášena všeobecná mobilizace čs. branných sil a mobilizovaní muži odjížděli prvními vlaky ke svým útvarům a nemobilizovaní členové Sokola nastupovali rovnou z divadla jako sokolské hlídky na ochranu komunikací, čisteckého železničního mostu a všech výpadových silnic.

V roce 1939 pak pod vlivem politických událostí činnost dramatického odboru Sokola téměř ustává. Je uvedena pouze jedna divadelní hra „Noví lidé“ a roku 1940 divadelní hra „Kolečka“ a opereta „Slovácká princezna“.

Na kulturní a osvětové práci dramatického odboru Sokola se v té době obě-

tavě podílelo několik desítek členů. byli to především Dr. Karel Syrový, Adolf Perk, Antonín Straka, František Céděl, Adolf Vajs, Karel Vondrášek, Stanislav Staněk, Bedřich Černý, Adolf Pitřman, Rudolf Plas, Karel Švarc, Jaroslav Lajpert, Oldřich Lajpert, Jindřich Kvítek, František Novák, Jindřich Vopat, z žen pak Blažena Hurtová, Jindřiška Skalická, Zdeňka Švarcová, Věra Syrová, Mařenka Říhová, Stáza Knapová, Anežka Pitřmanová, Marie Plasová, Marie Kratochvílová, Marie Nováková, Milada Řenčová, Týna Baborová, Věruška Johnová, Otilie Baborová, Vlasta Čížová, Jindrová, Jaroslava Trešlová, Dana Matoušková a mnoho dalších. Včetně obětavé práce kulisářů Cyrila Fanty a Arnošta Krause, osvětlovače Josefa Kasala, oponáře Jana Vondráška a nápovědy Jindřišky Romové. Po záboru republiky a zřízení Protek-

torátu Čechy a Morava v roce 1939 omezují německé úřady činnost Tělovýchovné jednoty Sokol, a v roce 1941 pak zakazují veškerou činnost Sokola, včetně konfiskace majetku. A tím se pozastavuje na čtyři roky činnost dramatického odboru a ochotnického divadla v Kožlanech.

S příchodem jara a s rozkvetlými šeríky přichází roku 1945 i dlouho očekávaný konec války. Opět ožívují všechny společenské organizace ochotnického divadla nevyjímaje. Nacvičují se nové hry a různá pásma s osvobozeneckou tematikou a s různými režiséry (Babor, Blecha, Straka). Neboť po trvalém odchodu Dr. Syrového na Křivoklát na místo svého otce, také lékaře, zajíždí doktor do Kožlan opravdu jen ojedinele. A tak se divadla v Kožlanech ujímá vynikající hudebník Jan Sládek, který s úspěchem zavádí na scénu nový hudební žánr, operetu. Trpělivě vybírá z celého dramatického odboru hlasy a nacvičuje jednotlivé partie. Zajíždí často s manželkou a s panem Lajpertem do Prahy a Plzně do hudebních divadel, aby zkonfrontovali představení s nácikem. Obětavě věnují veškerý volný čas kožlanským operetám, které později získávají v širokém okolí velkou popularitu. V listopadu 1946 uvádí dramatický obor Sokola již svoji první operetu „U veselého kamzíka“, kde režisér Lajpert obsazuje do titulní role Annu Sládkovou (dnes Čechovou) a Oldřicha Lajperta ml. Dále hrají Adolf Perk, Jindřiška Skalická, Adolf Vajs, Karel Vondrášek, Stanislav Staněk, Josef Řeňč, Oldřich Lajpert st., Týna Baborová a Zdenka Švarcová ml. Ve sboru pak Václav Velický, Jiří Vondrášek,

Eliška Šmídová, Jaroslav Lehman, Jaroslav Ipolt, Vlasta Kauč, Věra Bubeníčková, Milena Vopatová, Dáša Šíblová, Jarka Oudová. Horolezce hrají Otta Štelzig, Rosta Hoffman a Láda Klaus. Výpravu nahlrhl a maloval ředitel školy Antonín Andert, kulisy Cyril Fanta. Hudba „Jazz Hoffmanů“. Opereta měla veliký úspěch a uskutetnil se s ní zájezd do nedalekého Petrohradu.

V příštím roce byla nastudována a sehrána další opereta „Na svatém kopečku“ v obsazení Blaža Hurtová, Oldřich Lajpert ml., Anča Sládková, Jindřiška Skalická a Adolf Perk. Nedílnou rekvizitou operety byla i živá koza. Sbor, hudba, výprava jako v předešlé operetě. V témže roce 1947 byl uveden v kožlanské sokolovně k výročí narození českého písničkáře Karla Hašlera slavnostní večer "Vzpomínka na Karla Hašlera", kde přednesl Miloslav Blecha vynikající monolog k jeho písním. Miloslav Blecha přichází do Kožlan koncem války z malé vesničky Lhoty hostovat do hry „Maryša“ roli Francka na prkna, která znamenají svět a spojuje tak natrvalo svůj osud se svoji životní láskou a později zastává ve společenských organizacích a v Národním výboru v Kožlanech různé funkce.

V režii Jana Sládka a s hudbou Hoffmanů je v roce 1948 uvedena další opereta „Srdce v rákosí“, kde nás děj zavádí na slavnosti vinobraní. Opět v obsazení Anča Sládková, Adolf Perk, Jidřiška Skalická a další. V roce 1949 se pak veškerá pozornost soustřeďuje na přípravu operety „Země úsměvů“ od France Lehára. Opereta o třech dějstvích, kde děj se odehrává

z části v Evropě a z části v Číně v Peking. Kde jako hosté byli přizváni do role Lísy Milada Mikýšková z Plzně, do role prince Son-Chong pak Rudolf Lampa rovněž z plzeňského divadla. Ostatní role Gustav poručík jízdy (Oldřich Lajpert ml.), slečna Mi (Anča Sládková) a Čang (František Cédl). Návrh na výpravu dělal Hlaváč. Zpěvy a hudbu nacvičoval Jan Sládek, dramaturgii František Cédl. Operetě byla věnována veškerá pozornost a měla být uvedena v květnu 1949 na scénu, avšak 5. dubna Jan Sládek nečekaně ve věku 29 let umírá a s ním končí v Kozłanech veškerý hudební divadelní svět.

Operety, které se v té době některým zdají již příliš lehkým žánrem končí a na ochotnickou scénu se vrací opět klasická dramata. Mezi prvními se v padesátých letech objevuje opět „Paličova dcera“ od J.K.Tyla v obsazení Dany Baborové a celé rodiny Gustava Babora, který hru rovněž režíroval. Dále „Vojnarka“ od Aloise Jiráska v režii nově příchozího doktora Mudr. Josefa Šímy. V roce 1951 pak sehráli kozłanští ochotníci pro dospělé ještě „Popelku“, kterou hrála Anča Sládková, prince Miroslav Straka a dobrou vílu Vlasta Šimová manželka doktora Šímy. Dále hru „Na letním bytě“ a „Divotvorný klobouk“ od V. K. Klicpery. Mezi dalšími byla pak nepříliš podařená novodobá hra od F. Smažíka „Tvrdohlavci“. Z velmi úspěšných her padesátých let to pak byly od K. Goldoniho „Sluha dvou pánů“ a „Prodaná láska“ od J. Nerudy „Blázinec v prvním poschodí“ a „Palackého třída 27“.

V dalších letech v roce 1956 byla uve-

dena velice úspěšná Šrámkova hra „Léto“ v obsazení studenta (Miroslava Straky), Stázy (Alenky Hoffmanové) a faráře (Františka Cédla). Hra byla třikrát opakována a spojena se zájezdem do Chříče, Dolního Hradiště a Žihle. Dále byly nastudovány a uvedeny divadelní hry „Pražský flamendr“ od J. K. Tyla, „Poslední muž“ od F. X. Svobody a „Chudák manžel“ od J. B. Moliéra v režii Josefa Šmídy. Ale i „Potopa světa“ od V. K. Klicpery, po deseti letech byla opět nastudována „Popelka“ v hlavní roli s Jiřinkou Matouškovou, princem Bertou Helblem a „Příliš štědrý večer“ v režii Miroslava Straky. A v roce 1962 byla po třiceti letech v Kozłanech znovu nastudována a sehrána Jiráskova „Lucerna“ v obsazení kněžny (Jany Hurtové) mlynáře (Zdenka Růžka) Haničky (Jiřinky Matouškové) a dvořana (Josefa Šmídy).

Na tradici ochotnického divadla v Kozłanech navazuje za tehdejších ředitelů školy úspěšná činnost školního divadelního souboru pod vedením učitelky a vychovatelky Růženy Fujanové, která nacvičila s dětmi celkem 14 pohádek a pásem. Například „Čtyři roční doby“, „Medvěd a víla“, kde Míla Ouda hrál učitele Nezobku (a také se učitelem stal) Hana Fujanová jeho dceru Aničku a Vendula Kaučová prince. Ale i další hry „Popelka“, „Princezna se zlatou hvězdou na čele“, „Stříbrná studánka“, „Princezna Rozmařilka“ a další. V divadelních hrách se vystřídala spousta malých herců: Eva Holopírková, Jana Oudová, sourozenci Topinkovi, sestry Strakovy, sestry Račekovy, sestry Kaučovy, bratři Švarcovi, Jiřinka Kvítková, Jaro-



Kožlany dětský ochotnický soubor okolo roku 1977.

slav Bílek, Miroslav Staněk, Václav Slabý, Ivana Zímová, sestry Valachovy, sestry Zévlovy, sourozenci Furstovi, sourozenci Kratochvílovi, bratři Kulhánkovi, Věra Kožíšková a Věra Polcarová.

S nácvičkem her pomáhali ochotně i manželé Strakovi, kdy paní Straková maskovala děti a pan Straka dělal osvětlovače a divadelní efekty včetně burácení hromu. Každé nacvičené

divadlo bylo sehráno nejdříve v sokolovně v Kožlanech a pak teprve na zájezdech v Kralovicích, Kozojedech a Korytech. Nejraději děti jezdily do Koryt, kde jim vždy pořadatelé připravili pěkné pohoštění, kde nechyběla limonáda, sušenky, ale ani šunka. Pro děti ta nejlepší šunka na světě.

Bohumil Vondrášek

Novodobé ochotnické divadlo

Nová éra ochotnického divadla v Kožlanech se započala roku 1987, kdy byla nastudována Werichova adaptace „Tety z Bruselu“, pod vedením pana Miroslava Straky, kterou diváci spatřili v červnu 1988. Pod vedením pana Straky bylo uvedeno také „Slovanské nebe“.

Na jaře 1989 hostil divadelní soubor

Okresní divadelní přehlídku, na kterou přijelo několik souborů okresu - mj. Kaznějov, Plasy, Kralovice. Kožlanský soubor se předvedl s Tetou z Bruselu. V roce 1989 se režie ujímá herec Plzeňského divadla J. K. Tyla pan Jaroslav Choc a vedení souboru Petr Novák st. V tomto roce je uvedena pohádka „Rozmarná princezna“ Markéty Zinnerové. V roce 1990 má premiéru „Dámský krejčí“. Tuto hru



Představení „Teta z Bruselu“.

soubor uvedl také v Čisté, Žihli a na divadelním festivalu „Manětínská opona“. V roce 1990 kožlanští divadelníci uspořádali první divadelní ples.

V roce 1991 je na jaře uveden Kabaret, kde diváci shlédli scénky a písničky. Režii měl Petr Novák a průvodní slovo napsali V. Kobyláková a M. Souček, kteří diváky Kabaretem také provedli.

V roce 1992 se režie ujímá Ing. František Drtikol a pod jeho vedením je uvedena hra "Tenor na roztrhání" od Kena Ludwiga. S touto hrou účast na divadelní přehlídce v Manětíně. Od roku 1992 až 1994 je studována

Drdova pohádka „Dalskabáty“. Během této doby se vzniklý soubor vyměňuje, protože postupně odcházejí na studia do škol a na základní vojenskou službu. Tato hra se těžce docvičuje a je jen jednou uváděna v Kožlanech. V této době se projevuje u „služebně starších účinkujících“ nedostatek mužů - herců. S tímto problémem se soubor potýká dodnes. Mužů je nedostatek - nemají čas!

A proto je nastudována a uvedena hra pro šest žen a jen dva muže „Rozladěné dueto“. Režie se ujímá paní Jana Hurtová. I s touto komedií vystupuje soubor na „Manětínské oponě“. Je to nadlouho poslední vystoupení



Soubor Hasiko na scéně.

souboru na jevišti v Kožlanech. Někteří členové souboru se pravidelně zúčastňují divadelního festivalu a vzpomínají na to jak rádi hráli. Mezi stálíci divadelních her patřili herci: Věra Cepková, Vladka Kobyláková, Eva Pekárková, Zdenka Součková, Miroslav Souček, Miroslav Straka, Lenka Šapovalová, Pavel Šapovalov, Milan Konopásek, Miloslav Ouda, Jiří Chvojka, Petr Novák, Petr Novák ml. Václav Novák, Miroslav Vlček, František Drtíkol, Dáša Šnajdrová, Jana Hurtová, Jaroslav Hurt, Jiří Švamberg a další. Někteří sice nebyli na jevišti vidět, ale ani bez nich by divadlo nebylo. Patří sem režiséři, nápověda a kulisáci.

Do nového století vstupuje se svým elánem paní Kobyláková. Nejen že se ujala režie, ale také se chopila pera a pro svůj soubor divadelní hry píše. O úspěchu těchto her nás může přesvědčit vyprodaný sál sokolovny. V roce 2001 slaví město Kožlany 650

let od povýšení na město Karlem IV. Pár lidí se domluvilo, že podpoří fotbalisty a udělají malý historický průvod na fotbalovém hřišti, když se slaví v Kožlanech pouť. Během třech neděl z tohoto nápadu vznikne velká akce a Kožlany vidí opět historický průvod, který jde po městě. Do Kožlan přijíždí král Karel IV. s celou svojí družinou. Režie se ujímá a scénu oslav napsala V. Kobyláková. Karel IV. přijíždí do Kožlan a přiváží s sebou všechny své čtyři ženy. Historie je trochu upravena, ale to se v dějinách této země už několikrát stalo. Diváci vidí královskou družinu, krásné dámy, které tančí v historických šatech. Rytíři spolu bojují, trubači troubí fanfáry. Na tržišti prodávají řemeslníci své výrobky. Touto oslavou obnovuje v Kožlanech svoji činnost ochotnický divadelní soubor.

Přehled sehraných představení:

2001	V sobotu jsme v Africe
2002	Všichni jsou už v Mexiku
2003	Pane králi, ožeň se (pohádka, kterou hrají děti)
2003	Přeji ti dobré ráno. Novinář a hvězda
2004	Bude to vražda, drahoušku?
2005	tato hra je znovu uvedena nejen v Kožlanech, ale také na Manětínské oponě
2006	Pozor, Charlota!

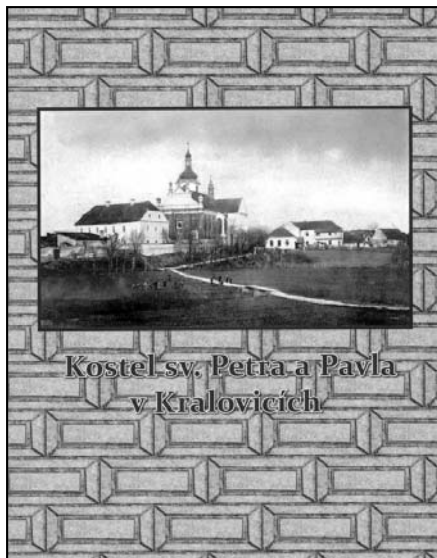
V roce 2007 se soubor přejmenoval z původního Kozlíku na Hasiko a zároveň slavil 20 let od znovuobnovení činnosti ochotníků v Kožlanech.

Vladislava Kobyláková

Vážení čtenáři	2
Upozornění na otevírací hodiny v knihovně	2
Prezident Václav Klaus v Mariánské Týnici	3
Prezidenti v Kralovicích	4
<i>/Irena Bukačová</i>	
Výstava děl Sdružení českých umělců grafiků Hollar	6
<i>/Václav Podestát</i>	
Obnovení pomníku Antonína Švehly v Hodyni	7
<i>/Jiří Fák</i>	
Sto let od záměru vybudovat na Berounce přehradu	9
<i>/Miloslav Hurt</i>	
Ze zápisů Blažeje Buška	11
<i>/Jana Dienstpíerová</i>	
Počátky archeologického bádání na severním Plzeňsku II	12
<i>/Martin Čechura</i>	
Ochotnické divadlo v Kožlanech	16
<i>/Bohumil Vondášek, Vladislava Kobyláková</i>	

ilustrace na obálce: Kostelec. Kostel sv. Jiljí se západní věží a hřbitovem, postavený v letech 1741–44 podle plánů J. B. Santiniho-Aichela.

Publikace k prodeji



KOSTEL SV. PETRA A PAVLA V KRALOVICÍCH

Text: Irena Bukačová

Vydalo Muzeum a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici a Občanské sdružení Gryspek pro záchranu kostela sv. Petra a Pavla v Kralovicích ve spolupráci s Nadačním fondem Mariánská Týnice v roce 2010. Formát 145x209 mm
ISBN 978-80-87185-11-7
Cena Kč 150,-

KAPLE S HVĚZDOU KAPLE JMÉNA PANNY MARIE V MLADOTICÍCH

Text: Irena Bukačová

Foto: Dagmar Hamsiková,
Jindřich Kovařík, Václav Podestát
V roce 2010 vydal Nadační fond Mariánské Týnice, Muzeum a galerie severního Plzeňska v Mariánské



Kaple s hvězdou

Kaple Jména Panny Marie v Mladoticích

Týnici a obec Mladotice za podpory Plzeňského kraje ke 300. výročí vysvěcení kaple Jména Panny Marie v Mladoticích.

Formát 145x209 mm

ISBN: 978-80-87185-12-4

Cena Kč 50,-

PAMĚŤ KRAJINY I - VI

Již šestisvazkové dílo (nejnověji Útersko a Bezvěrovsko) je věnováno drobným památkám vybraných regionů severního Plzeňska. Je katalogem památek, které zanechaly generace předků žijící zde po staletí. Texty Irena Bukačová, Jiří Fák
Fotografie Jiří Fák, Václav Podestát, Hedvika Smejkalová
Cena za každý díl 250 Kč.

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK

- čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska -

Vydává M&G v Mariánské Týnici. Redaktor Václav Podestát.

*Adresa redakce: Muzeum a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici,
331 41 Kralovice, tel.: 373 396 410, e-mail: info@marianskatynice.cz, IČO: 368 563.*

Registrováno Ministerstvem kultury České republiky MK ČR E 12301.

Cena jednoho výtisku pro předplatitele 10,- Kč, roční předplatné 40,- Kč a poštovné.

Vychází 4x ročně. ISSN 1801-0032.